

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2001)

1ο Συνέδριο Σύρου στις ΤΠΕ

ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ "ΘΑΥΜΑΤΑ";

Γιώργος Μαυρογιώργος

ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ "ΘΑΥΜΑΤΑ";

Γιώργος Μαυρογιώργος

Καθηγητής Παιδαγωγικής

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας - Τομέας παιδαγωγικής

Τ.Θ. 1186, 45 110 Ιωάννινα

Τηλ.: 0651- 95654, Fax: 0651-95850

e-mail:gmavrog@cc.uoi.gr

Όπως είναι γνωστό,στη Λισαβόνα ,μετά από εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και το Συμβούλιο Υπουργών της Παιδείας, αποφασίστηκε η υιοθέτηση του προγράμματος e-Europe και e-learning, με σκοπό την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην εκπαίδευση των κρατών- μελών. Δεν πρόκειται για μια απλή εισαγωγή της πληροφορικής στην εκπαίδευση αλλά για μια ριζική αλλαγή των υφιστάμενων δομών και προτύπων διδασκαλίας και μάθησης που θα προσφέρονται στο «νέο» σχολείο της «Κοινωνίας της Πληροφορίας».

Όπως υποστηρίζεται, οι νέες τεχνολογίες αποτελούν πρόκληση στην παράδοση που θέλει τα παιδιά σε συγκεκριμένο χώρο και για συγκεκριμένο χρόνο να μελετούν συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο. Οι δυνατότητες πλοήγησης στο διαδίκτυο θα επιτρέπουν στα παιδιά να επιλέγουν το πρόγραμμα μάθησης, το χρόνο, το ρυθμό μάθησης. Το σχολείο εξοπλισμένο με τις νέες τεχνολογίες, πέρα από τα συμβατικά βιβλία, τους χάρτες και τα άλλα εποπτικά μέσα, θα προσφέρει στους μαθητές απεριόριστες ευκαιρίες πρόσβασης σε ολοκληρωμένες βάσεις δεδομένων. Συνήθως γίνεται λόγος για επικείμενη «επανάσταση»στην εκπαίδευση που θα επιλύσει πολλά προβλήματα, όπως το ζήτημα των πολυάριθμων τάξεων, της γεωγραφικής ανισότητας, του φόρτου εργασίας των εκπαιδευτικών, της εξοικονόμησης χρόνου, της εξατομίκευσης του ρυθμού μάθησης κ.τ.ο.. Δε γίνεται, βέβαια, λόγος για νέες μορφές κοινωνικής διάκρισης και ανισότητας(Flecha, R.,1999). Αντίθετα μας προτείνονται πολλές νέες λέξεις για να αποδώσουμε τα νέα δεδομένα όπως π.χ. υπολογιστής, διαδίκτυο, βάσεις δεδομένων, πλοήγηση, πολυμέσα, εικονική αίθουσα διδασκαλίας, εικονικό σχολείο κ.τ.ο.

Στη σχετική συζήτηση που γίνεται προτείνονται τρεις εκδοχές για τη συμβολή των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση(Burbules,N.,et al.,1999).Η μία είναι η εκδοχή της «πανάκειας».Σύμφωνα με αυτή, οι νέες τεχνολογίες έχουν απεριόριστες δυνατότητες για την επίλυση πολλών εκπαιδευτικών προβλημάτων. Είναι η «διαφημιστική» εκδοχή που προωθεί τις νέες τεχνολογίες στην εκπαιδευτική αγορά. Είναι φανερό ότι δημιουργείται μια αγορά νέων εκπαιδευτικών προϊόντων, που έχουν μάλιστα υψηλούς ρυθμούς ταχύτητας παλαίωσης .Ενδεχομένη υιοθέτηση αυτής της εκδοχής, εκτός των άλλων, μπορεί να δημιουργήσει πολλά προβλήματα στην εκπαίδευση, με την ανακατανομή των δαπανών και τη μετατόπιση των προτεραιοτήτων για την προμήθεια του απαραίτητου εξοπλισμού.

Η ιστορία της εκπαίδευσης έχει να επιδείξει πολλά τέτοια «επεισόδια» θεοποίησης διάφορων παιδαγωγικών και διδακτικών καινοτομιών, μοντέλων και

ιδεών. Οι θιασώτες των σχετικών «ανακαλύψεων» στην περίπτωση αυτή δεν υιοθετούν παραδοχές για τη συμπληρωματικότητα με την οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να αξιοποιηθούν τα νέα τους παιδαγωγικά και διδακτικά μέσα, αλλά τα προβάλλουν ως τη μοναδική πρόταση και λύση. Οι υπερβολικές προσδοκίες αυτού του είδους, συνήθως, δεν έχουν ουσιαστικό αντίκρουσμα στην εκπαιδευτική διαδικασία, με αποτέλεσμα να απορρίπτονται με τον ίδιο υπερβολικό τρόπο, χωρίς να ανιχνεύονται και να αξιοποιούνται οι πραγματικές δυνατότητες τους, στο πλαίσιο μιας αντίληψης για δυναμική συμπληρωματικότητα με άλλα μέσα. Ας σημειώσουμε εδώ ότι οι παιδαγωγοί-θιασώτες αυτής της αντίληψης εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στη «μηχανική» και τεχνολογία της διδασκαλίας και μάθησης, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζουν τα σχετικά ζητήματα σε τεχνικά και να τα απογυμνώνουν από τις κοινωνικοπολιτικές προϋποθέσεις και όρους.

Μια άλλη σχετική εκδοχή φαίνεται πιο επεξεργασμένη, καθώς αναγνωρίζει τις παγίδες που εμπεριέχονται στις παραπάνω αντιλήψεις και προτείνει τη χρήση των νέων τεχνολογιών ως απλών μέσων και εργαλείων στην αντιμετώπιση των διάφορων εκπαιδευτικών προβλημάτων. Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή, οι νέες τεχνολογίες δεν είναι από μόνες τους ευεργετικές ή επικίνδυνες. Το κεντρικό ερώτημα είναι οι τρόποι χρήσης τους από την πλευρά των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών.

Όπως γίνεται φανερό, η πρώτη εκδοχή αποθεώνει τις νέες τεχνολογίες, ενώ η δεύτερη αναγνωρίζει και εμπιστεύεται τον άνθρωπο-χρήστη, που έχει εκείνες τις κριτικές ικανότητες που είναι απαραίτητες για δημιουργική χρήση των νέων τεχνολογιών. Σε αυτή την περίπτωση, βέβαια, αποσιωπάται το γεγονός ότι οι τεχνολογίες εμπεριέχουν τα όρια της χρήσης τους, έχουν απρόβλεπτες επιπτώσεις και επηρεάζουν ή αλλάζουν τον άνθρωπο-χρήστη. Η χρήση τους δηλαδή προσδιορίζεται εν πολλοίς από τη δομή τους την ίδια. Ας αναλογισθούμε π.χ. τις σημαντικές αλλαγές που το στηθοσκόπιο επέφερε στον τρόπο άσκησης της ιατρικής, στις σχέσεις ασθενούς και ιατρού, με τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τις αφηγήσεις του ασθενούς στις ενδείξεις του μέσου. Όπως υποστηρίζει ο Ν.Πόστμαν (1997), οι νέες τεχνολογίες αλλάζουν τη δομή και την ποιότητα των ενδιαφερόντων μας, των ερωτημάτων μας, των προτεραιοτήτων μας: *αν δώσεις σε ένα μικρό παιδί σφυρί θα βλέπει τα πάντα και παντού καρφιά!* Το ζήτημα δηλαδή δεν είναι απλά αν οι μαθητές/τριες μπορούν να υιοθετούν προσωπικό ρυθμό μάθησης με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, αλλά κυρίως πώς αλλάζουν οι αντιλήψεις για το μαθητή, για το σχολείο, τη γνώση κ.α., και ποιο είναι το νέο περιεχόμενο τους.

Η τρίτη εκδοχή που διατυπώνεται αναφορικά με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών είναι ακόμα πιο επεξεργασμένη, καθώς υιοθετεί την άποψη ότι η τεχνολογία δεν είναι «ουδέτερη». Γίνεται αποδεκτό, στην περίπτωση αυτή, ότι οι τεχνολογίες εμπεριέχουν τις μορφές χρήσης τους και προσδιορίζουν ως ένα βαθμό τους σκοπούς της χρήσης. Αναγνωρίζεται, επίσης, ότι υπάρχουν προβλήματα με το να εμπιστεύεται κανείς τυφλά τον ορθολογισμό του ανθρώπου, ο οποίος δε χρησιμοποιεί απλώς τις νέες τεχνολογίες για να έχει περισσότερη αποτελεσματικότητα στην επίδιωξη παλαιών στόχων. Οι νέες τεχνολογίες προκαλούν τους ανθρώπους σε αναζητήσεις στόχων που δεν ήταν εύκολο να τους συλλάβει κανείς με τα παλαιά μέσα. Γι αυτό, σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, οι χρήστες καλούνται να έχουν επίγνωση

των απρόβλεπτων επιπτώσεων που είναι δυνατόν να προκύψουν από τη χρήση τους και να κάνουν πάντα ένα ισολογισμό των θετικών και αρνητικών επιδράσεων.

Και οι τρεις εκδοχές ,που παραθέσαμε πιο πάνω, αναφορικά με την εισαγωγή και την πρόσληψη των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, παρά τις εμφανείς διαφορές τους, έχουν τεχνοκρατικό προσανατολισμό. Βέβαια, την τρίτη εκδοχή την προσυπογράφουν στοχαστές που συνήθως είναι κριτικοί στις αναλύσεις τους. Έχουν προταθεί και άλλοι τρόποι χαρτογράφησης και ταξινόμησης των σχετικών αναλύσεων ,όπως αυτή που διακρίνει τις σχετικές. προσεγγίσεις σε «τεχνοφοβικές» και σε «τεχνοφιλικές».Όπως γίνεται φανερό, ωστόσο, αυτές οι διχοτομικές κατατάξεις μας οδηγούν στον ολισθηρό δρόμο μιας αντίληψης που πρεσβεύει πως τα πράγματα μπορούμε πολύ εύκολα να τα διακρίνουμε σε αμιγώς «θετικά»ή «αρνητικά»ως προς τις επιπτώσεις τους. Στην περίπτωση των νέων τεχνολογιών, ιδιαίτερα, τα «πλεονεκτήματα»και τα «μειονεκτήματα»δεν είναι ευδιάκριτα πεδία γιατί είναι εκφάνσεις του ενός και του αυτού.

Αν θέλουμε να υπερβούμε τα όρια μιας τεχνοκρατικής προσέγγισης θα χρειασθεί ορισμένα ζητήματα να τα ξανασκεφθούμε. Όπως πολύ χαρακτηριστικά υποστηρίζεται (Burbules,N. et al.,ο.π.):

«Το να σκεφτόμαστε πέρα από τον τεχνοκρατισμό σημαίνει να βλέπουμε τη σχέση μέσω/σκοπών ως δημιουργία μιάς συγκεκριμένης πολιτισμικής και ιστορικής διαδικασίας. Μια περισσότερο διαλεκτική προσέγγιση θα θεωρούσε ότι η πρόσληψη που έχουμε για τα μέσα και τους σκοπούς αλλάζει διαρκώς, σε μια διαδικασία όπου τα μέσα μορφοποιούν τους σκοπούς και οι σκοποί τα μέσα. Θα θεωρούσε τις νέες τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας π.χ. όχι ως μέσα για να κάνουμε ,καλύτερα και γρηγορότερα, ό,τι οι άνθρωποι συνήθιζαν να κάνουν, ούτε απλώς ως καινοτομίες που επιτρέπουν στους ανθρώπους να κάνουν πράγματα που δεν είχαν διανοηθεί ποτέ στο παρελθόν. Μια διαλεκτική εκδοχή θα πρότεινε τις νέες τεχνολογίες ως επιτεύγματα που αναπροσδιορίζουν τις αντιλήψεις που οι άνθρωποι έχουν για τον εαυτό τους ως υποκείμενα, τις σχέσεις τους με τους άλλους, την πρόσληψη του χρόνου και της ταχύτητας, τις προσδοκίες για δυνατότητες πρόβλεψης, κ.τ.ο.- όλα διαστάσεις μιας διαδικασίας αλλαγής στους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι σκέφτονται για μέσα και σκοπούς, στόχους και αποτελεσματικότητα».

Γίνεται σαφές από τα παραπάνω, πως η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην εκπαίδευση είναι ανοιχτή σε πολλά και αρκετά σύνθετα ερωτήματα. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, πολιτικές μαζικής εισαγωγής τους στο σχολείο χρειάζεται να εξετάζονται προσεκτικά ως προς τις ενδεχόμενες επιπτώσεις τους. Πολλές φορές η αποθεωτική υποδοχή που τους επιφυλάσσεται για τις θαυματοργές τους δυνατότητες, ενισχύεται από τη συμβολική και ιδεολογική βία που ασκείται με την επίκληση της απόστασης που μας χωρίζει από άλλες πιο προηγμένες ευρωπαϊκές χώρες ή με την προβολή της απειλής για τεχνολογικό/ηλεκτρονικό αναλφαβητισμό. Όλα αυτά ευνοούν τις προϋποθέσεις για «βίαιες»μορφές εισαγωγής των νέων τεχνολογιών στο σχολείο ,δίχως να εξετάζονταιπροσεκτικάοιπολιτικοιδεολογικές,κοινωνικές,πολιτισμικές,επιστημολογικές ,παιδαγωγικές και άλλες παράμετροι του εγχειρήματος.

Συνήθως οι πολιτικές μαζικής εισαγωγής των νέων τεχνολογιών εξαντλούνται σε ζητήματα υποδομής, άσκησης στη χρήση τους και σε θέματα τεχνικής υποστήριξης. Αυτό, όμως που χρειαζόμαστε, κατά προτεραιότητα, να μαθαίνουμε στο σχολείο δεν είναι πώς να χρησιμοποιούμε τις τεχνολογίες όσο να κατανοούμε τις αλλαγές που συντελούνται. οι νέες τεχνολογίες ως *αντικείμενο μελέτης* και όχι ως *εργαλεία χρήσης*. Όπως χαρακτηριστικά υποστήριξε ο Ν.Πόστμαν, σε πρόσφατο συνέδριο στη χώρα μας, τα σημαντικά ερωτήματα είναι: «Ποιο πρόβλημα επιλύει μια νέα τεχνολογία; Ποιανού είναι αυτό το πρόβλημα; Ποια νέα προβλήματα ανακύπτουν με την επίλυση ενός υπάρχοντος προβλήματος; Ποιες κοινωνικές ομάδες και ποιοι θεσμοί πλήττονται; Ποιες αλλαγές επέρχονται στη γλώσσα; Και, ποιος αποκτά νέα εξουσία;» (*Η Καθημερινή*, 11.5.2001)

Δεν είναι εύκολο, βέβαια, να προβλέπει κανείς τις έτσι κι αλλιώς δυσδιάκριτες επιπτώσεις που προκαλούνται από σύνθετες κοινωνικές διεργασίες και πολιτικές επιλογές. Έτσι κι αλλιώς είναι υπαρκτό το πρόβλημα των απρόβλεπτων επιπτώσεων. Αυτό περιπλέκεται ακόμα πιο πολύ από το ότι οι συνέπειες από την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών είναι εν πολλοίς αντιφατικές. Οι νέες τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας μας φέρνουν όσο τίποτε άλλο αντιμετώπους με την αδυναμία να διακρίνουμε το επιθυμητό από το ανεπιθύμητο. Οι ίδιες επιπτώσεις που θεωρούνται αρνητικές, κάτω από άλλες συγκυρίες και προϋποθέσεις, είναι δυνατόν να θεωρηθούν θετικές. Έτσι π.χ. τα αντιβιοτικά έχουν σώσει ζωές αλλά έχουν συντελέσει και στην ανάπτυξη νέων βακτηρίων που είναι πιο ανθεκτικά στα όποια αντιβιοτικά. Η μία και η αυτή επιλογή μπορεί να συνδεθεί με τη μια σειρά επιπτώσεων και με την άλλη. Και, βέβαια, δεν προσφέρεται ως λύση η συνεκτίμηση και ο «ισολογισμός» που μπορεί να κάνει κανείς για υποτιθέμενες άμεσες, μεσοπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες συνέπειες. Συμβάλλει κανείς στη σχετική συζήτηση αν υιοθετήσει παραδοχές για τα περιορισμένα όρια της δυνατότητας που έχει ο άνθρωπος να προβλέπει και να ξεχωρίζει το θετικό από το αρνητικό. Ο Μ.Φουκώ έχει πει «Δε λέω πως το κάθε τι είναι κακό. Λέω πως κάθε τι είναι επικίνδυνο» (αναφέρονται στο Burbules, N., et al., ο.π.).

Αν δεχθούμε την ανάλυση που έχει προηγηθεί, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι πολλές από τις σχετικές συζητήσεις που γίνονται αυτή την εποχή στην Ελλάδα, αναφορικά με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην εκπαίδευση, είναι απλοϊκές, αποπροσανατολιστικές και τεχνοκρατικές. Υποβαθμίζουν τα σχετικά ζητήματα και τα προβάλλουν ως θέματα κυρίως τεχνικά και πρακτικά, που παρόλα αυτά, μπορούν και δημιουργούν υποσχέσεις και προσδοκίες.

Αν δεν επανεξετάσουμε αυτές τις αντιλήψεις, τις πολιτικές και τις πρακτικές, όλο και πιο πολύ το ζήτημα θα είναι εκτεθειμένο σε συγχύσεις και σε στρεβλώσεις, αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι νέες τεχνολογίες παρουσιάζουν υψηλό δείκτη ταχύτητας αλλαγών στο ίδιο τους το πεδίο. Η παραπέρα ανάπτυξή τους εντείνει εκτατικά και δραματικά τις αλλαγές με τρόπο αυτοτροφοδοτούμενο. Όσο περισσότερο αυξάνουν οι χρήστες άλλο τόσο αναδεικνύονται νέοι ειδικοί που εμπνέονται και δημιουργούν νέα προϊόντα, σε νέους τομείς, και διευρύνουν την αγορά των χρηστών, με όλες τις επιπτώσεις που έχουμε αναφέρει προηγουμένως.

Μια και το αντικείμενο των νέων τεχνολογιών είναι η «πληροφορία», η παραγωγή, η οργάνωσή της και η διάχυσή της, οι όποιες αλλαγές σ' αυτά

συνεπιφέρουν αλλαγές στους «τρόπους με τους οι άνθρωποι κατανοούν αυτά που μπορούν να κάνουν, αυτά που θέλουν να κάνουν, και αυτά που νομίζουν ότι χρειάζονται να κάνουν» (Burbules,N.,et al.,ο.π.). Η πανηγυρική αποδοχή της «κοινωνίας της πληροφορίας» δε βοηθάει στην κατανόηση των νέων ζητημάτων ελέγχου της. Η τυπογραφία, βέβαια, είχε συνδεθεί την εποχή της πρώτης ανάπτυξής της με την έκρηξη της πληροφορίας. Ωστόσο, υπήρχαν θεσμοί, όπως το σχολείο και η οικογένεια, που λειτουργούσαν ως μηχανισμοί ελέγχου των πληροφοριών.

Σήμερα, η πληροφόρηση μας κατακλύζει ή είναι διαθέσιμη για «ανάκληση»Μήπως όμως έχει αποσυνδεθεί η πληροφόρηση από το νόημα, το σκοπό και τη θεωρία, με αποτέλεσμα να καθίσταται μάλλον πηγή σύγχυσης παρά προϋπόθεση ενημέρωσης και κατανόησης; Η πλημμυρίδα της πληροφορίας εξαντλεί την απορροφητική μας ικανότητα, τη συγκέντρωση της προσοχής και τα όρια της διαύγειάς μας και μας συνθλίβει κάτω από το φορτίο μιας «εγκυκλοπαίδειας του στιγμιαίου» σε μια υπόθεση υπερπληροφόρησης. Όπως πολύ αποκαλυπτικά διευκρινίζει ο Ν.Πόστμαν (ο.π.:80):

«Είμαστε ένας πολιτισμός που καταναλώνει τον εαυτό του με πληροφορίες και πολλοί από μας δεν αναρωτιούνται καν πώς να ελέγξουν τη διαδικασία. Προχωράμε με την υπόθεση ότι η πληροφόρηση είναι φίλος μας, πιστεύοντας ότι οι πολιτισμοί υποφέρουν πάρα πολύ από έλλειψη πληροφόρησης, από την οποία όντως υποφέρουν. Μόλις τώρα αρχίζει να γίνεται κατανοητό ότι οι πολιτισμοί μπορεί να υποφέρουν, και μάλιστα οδυνηρά, από την πλημμυρίδα των πληροφοριών, από πληροφορίες χωρίς νόημα-πληροφορίες χωρίς μηχανισμούς ελέγχου».

Είναι προφανές από όλα τα παραπάνω ότι τις μελλοντικές εξελίξεις αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες είναι δύσκολο να τις προδιαγράψει κανείς. Η μόνη ουσιαστική εκτίμηση που μπορούμε να κάνουμε είναι δυνατό να θεμελιώνεται με αναδρομές στην ιστορία ανάλογων «επεισοδίων».Η αρχική κατασκευή του μηχανικού ρολογιού π.χ. εντοπίζεται στα μοναστήρια του 12^{ου}-13^{ου} αιώνα για την ακριβή τήρηση του προγράμματος και της τάξης. Αργότερα, ωστόσο, αναδείχθηκε σε βασικό εργαλείο για την οργάνωση της καπιταλιστικής παραγωγής. Τι έγινε με την τυπογραφία, τη φωτογραφία, την τηλεόραση, το αυτοκίνητο, κ.α.; Ο Ν.Πόστμαν(ο.π.:23)γράφει:

«Για τα τελευταία τετρακόσια χρόνια, οι δάσκαλοι αποτέλεσαν οργανικό μέρος ενός μονοπωλίου της γνώσης που είχε δημιουργηθεί από την τυπογραφία ,και τώρα γίνονται θεατές στην κατάρρευση αυτού του μονοπωλίου. Είναι μάλλον φανερό ότι δεν μπορούν να αντιδράσουν αποτελεσματικά, ώστε να αποτρέψουν αυτή την κατάρρευση ,αλλά σίγουρα υπάρχει κάτι παράλογο στον ενθουσιασμό των δασκάλων γι' αυτό ακριβώς που βλέπουν να συντελείται. Τέτοιου είδους ενθουσιασμός φέρνει πάντα στη μνήμη μου την εικόνα κάποιων σιδηρουργών στη μετάβαση προς τον εικοστό αιώνα, οι οποίοι όχι μόνο εκθείαζαν την εφεύρεση του αυτοκινήτου, αλλά πίστευαν ότι θα επεκτείνει τις επαγγελματικές τους προοπτικές. Σήμερα γνωρίζουμε ότι κάτι τέτοιο δε συνέβη»

Αυτοί οι προβληματισμοί σχετικά με τις επιπτώσεις που έχουν οι τεχνολογικές ανακαλύψεις δεν είναι πρωτοφανείς. Αν προστρέξουμε στο *Φαίδρο* του Πλάτωνα μπορούμε να παρακολουθήσουμε έναν ανάλογο προβληματισμό! Ο Σωκράτης φέρεται

να διηγείται στο φίλο του το Φαίδρο την ιστορία του βασιλιά Θαμού της Αιγύπτου που ευγνωμονούσε το θεό Θευθ για τις σημαντικές εφευρέσεις του, όπως την αριθμητική, τη γεωμετρία, τη γραφή κ.α. Ο θεός παρουσίαζε τις ανακαλύψεις του στο βασιλιά και προσπαθούσε να τον πείσει για την αναγκαιότητα της διάδοσής τους Έτσι, λοιπόν, διαβάζουμε:

Ο Θαμούς ζήτησε να μάθει τη χρησιμότητα καθεμιάς από αυτές, και καθώς ο Θευθ τις ανέλυε, ο βασιλιάς Θαμούς εξέφραζε τη συγκατάθεση ή τη διαφωνία του ,ανάλογα με το πώς αξιολογούσε τους ισχυρισμούς του Θευθ .Θα χρειαζόμασταν πολύ χρόνο, αν εξετάζαμε όλα τα υπέρ και τα κατά, αναφέρεται ότι είπε ο Θαμούς για τις ανακαλύψεις του Θευθ. Αλλά όταν έφτασαν στη γραφή, ο Θευθ δήλωσε: «Αυτό είναι ένα επίτευγμα ,βασιλιά μου που θα βελτιώσει και τη σοφία και τη μνήμη των Αιγυπτίων. Έχω ανακαλύψει ένα αποτελεσματικό φάρμακο για τη μνήμη και τη σοφία». Τότε ο Θαμούς απάντησε: «Πολυμήχανε Θευθ, εκείνος που ανακαλύπτει μια εφεύρεση δεν είναι ο καλύτερος κριτής για να δει πόσο καλό ή κακό θα προζενήσει σε αυτούς που πρόκειται να τη χρησιμοποιήσουν .Έτσι και σε αυτή την περίπτωση: Εσύ, επειδή είσαι ο πατέρας της γραφής, είπες από συμπάθεια το αντίθετο από εκείνο που στην πραγματικότητα δημιουργεί η γνώση της γραφής. Εκείνοι που θα τη μάθουν θα πάψουν να ασκούν τη μνήμη τους και θα γίνουν επιλήσμονες .Θα επαναπαύονται στη γραφή, προκειμένου να ανακαλούν πράγματα διαμέσου εξωτερικών στοιχείων και όχι μέσα από εσωτερικές ,δικές τους πηγές .Αυτό που έχει ανακαλύψει είναι η συνταγή της ανάμνησης και όχι της μνήμης .Όσο για τη σοφία ,οι μαθητές σου θα την αποκτούν κατά τρόπο επιφανειακό και όχι αληθινό:θα δέχονται ένα πλήθος πληροφοριών χωρίς κατάλληλη διδασκαλία και κατά συνέπεια θα θεωρούνται πολυμαθείς ενώ τις περισσότερες φορές θα είναι αμαθείς. Και επειδή θα έχουν γίνει δοκησίσοφοι και όχι σοφοί ,θα είναι ανυπόφοροι στις κοινωνικές τους συναναστροφές, δηλαδή ένα βάρος για την κοινωνία» (Πλάτων,Φαίδρος,274d-275b).

Ο μύθος, αν διαβαστεί ,έχοντας υπόψη τις επισημάνσεις που έχουν γίνει παραπάνω ,είναι πολύ αποκαλυπτικός για τα όρια και τις προϋποθέσεις της συζήτησης που γίνεται ή που δε γίνεται και τις πολιτικές που διαμορφώνονται για την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση .Η οικουμενικότητα και η πολλαπλότητα της χρήσης τους, σε συνδυασμό με τις άλλες παραμέτρους που έχουν αναδειχθεί με την ανάλυση που έχει προηγηθεί, μας επιτρέπουν να προτείνουμε στη θέση της συμβολικής βίας, της μαζικής εισαγωγής, της αποθέωσης και της τεχνοκρατικής αντίληψης ή και της «δαιμονοποίησης» του ζητήματος, λιγότερη αλαζονεία και υπερβολή, περισσότερη ευαισθησία, τεχνολογική «σεμνότητα»και ιστορική μνήμη.

Είναι σημαντικό να μας απασχολεί το ερώτημα τι μπορούμε να κάνουμε χωρίς τις νέες τεχνολογίες ή τι χάνουμε όταν τις χρησιμοποιούμε. Όσο μας απασχολούν αυτού του είδους τα ερωτήματα ,μένει χώρος για την επανεξέταση της θέσης των συμβατικών εργαλείων στο σχολείο. Τα ρεπορτάζ των εφημερίδων με τις αναλύσεις τους μας προτείνουν ως σενάριο επιστημονικής φαντασίας κάτι που είναι πολύ κοντά μας:την ηλεκτρονική σχολική τσάντα ,το e-βιβλίο, το ηλεκτρονικό στυλό, το «παράθυρο»στην οθόνη της σχολική τσάντας! Λένε πως σε όλη αυτή τη ριζική αλλαγή

που συντελείται, το συμβατικό βιβλίο θα εξακολουθεί να έχει τη θέση του στο σχολείο.

Ο Ουμπέρτο Εκο(2001),σχετικά πρόσφατα, σχολίαζε πως «Έχει λεχθεί πολλές φορές ότι στο προσεχές μέλλον το cd-rom θα αντικαταστήσει το βιβλίο. Οφείλουμε να αναρωτηθούμε αν μια τέτοια προοπτική είναι ρεαλιστική ή αν είναι μόνο φανταστική. Ακόμη και μετά την επινόησή τους, τα τυπωμένα βιβλία δεν ήταν ποτέ το μοναδικό μέσο για την απόκτηση πληροφοριών...Σε κάθε περίπτωση τα βιβλία ήταν το πιο σημαντικό εργαλείο για τη μεταβίβαση επιστημονικών πληροφοριών και ειδήσεων...Σήμερα η εκπαίδευση πρέπει να συνυπολογίζει όλα τα μέσα. Αυτό που χρειαζόμαστε είναι μια νέα μορφή εκπαίδευσης. Επιτρέψτε μου να πω ότι σε αυτή την προοπτική τα βιβλία θα παίζουν μεγάλο ρόλο. Έτσι όπως χρειαζόμαστε ένα τυπωμένο βιβλίο ,για να μπορούμε να σερφάρουμε στο διαδίκτυο, έτσι χρειαζόμαστε τυπωμένα βιβλία για να αντιμετωπίσουμε κριτικά το παγκόσμιο διαδίκτυο...» Μήπως ,κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, είναι ώρα να ανακαλύψουμε επιτέλους το βιβλίο;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Burbules,N.&Callister,Th.**(1999),”A Post-Technocratic Policy Perspective on New Information and Communication Technologies for Education”, από την ιστοσελίδα του συγγραφέα(<http://faculty.ed.uiuc.edu/burbules/ncb/papers/posttech.html>).
2. **Εκο, Ουμπέρτο** (2001) «Επιστροφή στον Γουτεμβέργιο», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 29 Ιουλίου 2001.
3. **Flecha,R.** (1999) “New Educational Inequalities” in McLaren,P.(ed.) *Critical Education in the New Information Age*, Rowman&Littlefield Publishers, Inc., London, pp.65-82.
4. **Πόστμαν,N.**(1997), Τεχνοπόλις: Η υποταγή του πολιτισμού στην τεχνολογία, μτφρ.Κ.Μεταξά, Εκδόσεις Καστανιώτη,Αθήνα.